ئۇرت ولشەمدە سۇ تىزگىندەۋ

(باسى 1 ـ بەتتە)

تۇى ايقىن تۇردە مىنالاردى ورتاغا قويدى: "سۇ ـــ شينجياڭنىڭ ەكونومىكالىق، قوغامدىق داموندىنىڭ جان تامىرى"، "سۇ بايلىعنىڭ پايدالانۇ ونىمدىلگى قانشالىق جوغارى بولسا، شينجياڭنىڭ داموۇ كەڭىستىگى سونشالىق زور بولادى".

تىڭنان ورىن تۇراقتاندىرۇ كەسەتپ ايتىلىپ، جاڭا تانىم جۇرت جۇرەگىن تولقىتتى. تۇتاس شينجياڭدا جوغارىدان تومەنگە دەيىن يدەيا ازات بولىپ، شينجياڭنىڭ سۇىنا قايتالاي ئۇڭىلدى.

الدىمەن شينجياڭدا، تەگى، سۇ تاپشى ما، جوق پا؟ دەگەنگە جاۋاپ بەرۇ كەرەك.

ۇزاق ۋاقىتتان بەرى قۇاڭشىلىق، سۇ تاپشىلىغى ادامدارىدىڭ شينجياڭ جوننىدەگى ئىبىر اۋىزدى تانىمى بولىپ كەلدى. الايدا، ئىس جۇزىنىدە، شينجياڭنىڭ سۇ تاپشىلىغى نەگىزىنەن ۋاقىت ـ كەڭىستىك تارالمى بىركەلكى بولماۋدان تۇىنداغان قۇرىلمىدىق سۇ تاپشىلىغى ەدى. ادام باسىنا شاققاندا تۇرا كەلەتىن سۇ بايلىغى مولشەرىندە، شينجياڭ بۇكىل ەلدىڭ ورتاشا دەڭگەيىنىڭ 2 ەسەسىندەي. وسى تۇرغىدان قاراغاندا، شينجياڭنىڭ سۇى مۇلدەم تاپشى ەمەس، تەتىك جوغارى ئۇنىمدى ۇلەسترۇ مەن ۇيلەسىمدى پايدالانۇ جاغىنا كۇش سالۇدا جاتىر.

جاي ـ جاپسار ايقىن بولغاندا عانا، دالمە ـ ئىدال كۇش سالۇغا بولادى.

"شينجياڭدا قانشالىق سۇ بار، قانشالىق سۇ پايدالاندى، قالاي پايدالاندى، قايتكەندە سۇدان ويداعداي پايدالانۇغا بولادى". وسى ئىبىر تاقىرىپ ـ قا اۋتونومىيالى رايوننىڭ سۇ يگىلىگى تاراۋلارى كۇش ۇيمداسترىپ، شينجياڭنىڭ سۇ بايلىغى جانە ونى اشۇ، ودان پايدالانۇ جاغدايى جوننىدە جان ـ جاقتى جاي ـ جاپسار ۇعسىپ، تەكسەرۇ جۇرگىزىپ، شينجياڭنىڭ سۇ بايلىغى "قورىن" ئىبىرشاما وبيەكتىۋ، شنايى تۇردە انقتادى. اسرەسە، جاڭا عاسىرعا وتـ كەننەن بەرى، شينجياڭنىڭ سۇ بايلىعنىڭ جالپى جاقتان مول بولۇى ئىبىر تۇتاس جوسپارلاۋ، ۇلەسـ ترۇ، باسقارۇ كەڭىستىگىنىڭ دە سالىسترمالى تۇردە اناعۇرلىم كەڭ بولۇىنا مۇمكىندىك جاسادى.

نازاردى "جۇيەلى ويدان پايدالانىپ، عىلمي تۇردە سۇ تىزگىندەپ، سۇ باسقارىپ، سۇ بايلىعىن باسقارۇدىڭ ۇتىمسز ۇلگىدەن ەگجەي ـ تەگجەيلى، عىلمي بولۇعا قاراي بۇرىلىس جاساۋىن ىلگەردىلەتۇ" سندى وسى ئىبىر نساناعا شوعىرلاندىرىپ، ئىبىر قىدىرۇ شەشۇشى شارالاردى جەدەل اتقاردى.

باسقارۇ جۇيەسىندە ـــ الاپ بوينشا باسقارۇ، ئۇڭىر بوينشا باسقارۇ، ئىبولىپ باسقارۇ سندى كونە ئىتۇزىلستى تالقانداپ، تۇتاس شينجياڭنىڭ سۇ بايلىعىن ئىبىر تۇتاس، رەتتەپ، باسقارىپ، جەرـ گىلىكتى ورىن مەن بيۇتۇان، الاپ پەن ئۇڭىر سياقتىلاردى سايكەسە باسقارۇدى ئىبىر تۇتاس جوسپارلاپ ىلگەرىلەتتى.

ۇلەسترۇ ۇلگىسندە ـــ "جالپى مولشەردى تىزگىندەۋ، سەرپىندى بولسكە سالۇدى" اتقارۇ ئىتاسلى جوننىدە نزدەنىس جاسادى، كورسەتكىش شىندەگى سۇدان تولىق، ويداعداي پايدالانۇمەن بىرگە، بۇرىنعى "وزگەرتپەي ۇلەسترۇ، ئىبىر بوـ لسپەن ايقاتاتۇ" ۇلگىسنىڭ ورىن سۇ مول كەزدە اسپ قالعان سۇدى يكەمدى سۇ مولشەرى رەتىندە سەرپىندى ۇلەسترۇ باستى.

ئىبىر تۇتاس جوسپارلاپ پايدالانۇ جاعندا ـــ جەر ئۇستى سۇىنان تولىق پايدالانۇعا، سۇ قويماسىنىڭ سۇىن ساپالى ۇلەسترۇگە، جەر استى سۇىن ۇيلەسىمدى اشۇعا تاباندى بولىپ، سۇ بايلىعىن ۇلەسترۇ جانە پايدالانۇ ونىمدىلگىن ۇزدىكسز جوعارىلاتۇ.

ارقاۋدى ۇستاعاندا بەتالىستى تۇزەتۇگە، نەگىزدى مەتتى يگەرگەندە باسقالارىن جونگە سالۇعا بولادى.

بۇكىل شينجياڭنىڭ جەر ـ جەرى كوزقاراس قورشاۋىن تالقانداپ، شىندىقتى ئىس جۇزىنەن نزـ دەۋگە تاباندى بولىپ، سۇدى عىلمي تىزگىندەۋ شارالارىن جاپپاي تياناقتاندىردى. 14 ايماقتىق، وبلىستىق، قالالىق پارتكوم تۇگەلدەي سۇ بايلىعىن باسقارۇ كوميتەتىن قۇرىپ، "سۇ" سندى وسى "ۇلكەن ئىستى" دالمە ـ ئىدال، ەگجەي ـ تەگجەيلى، ويداعداي ىستەدى.

"قازىر اۋتونومىيالى رايوننىڭ سۇ بايلىعىن باسقارۇ ئىتۇزىمى جۇيەسىنىڭ' ئىتورت ارقالىق، سەگز ترەۋى' نەگىزىنەن ورنادى". 10 ـ ايدا اۋـ تونومىيالى رايوندىق پارتكومنىڭ سۇ بايلىعىن باسقارۇ كوميتەتى 2 ـ ئىماجلىسىن اشپ: سۇ بايلىـ عىن باسقارۇدىڭ كەلەسى قادامداعى "تەتگى ـــ سۇ ۇنەمدەۋ، سۇ ساقتاۋ، سۇ جەتكىزۇ، سۇ مولايتۇ سندى ئىتۇيىندى مىندەتتەردى مەتتاپ ارقاۋ ەتىپ، قىزمەتتىڭ تياناقتانۇىن ىشكەرىلەي مەتتى يگەرۇ"، ـ دەپ اتاپ كورسەتتى.

سۇدىڭ تىزگىندەلۇى

ـــ "ئىتورت ولشەمگە" قاتار كۇش سالىنىپ، "كەشەندى شارالار" ويداعدداي انقارىلدى

سۇ ۇنەمدەۋ، سۇ ساقتاۋ، سۇ جەتكىزۇ، سۇ مولايتۇ ىستەرىن ويداعداي ىستەۋ ـــ "سۇ ۇنەمدەۋدى الدىمەن ويلاسترۇ، كەڭىستىك تەپە ـ تەڭ بولۇ، جۇيەلى تىزگىندەۋ، ەكى جاقتان كۇش سالۇ" سندى سۇدى تىزگىندەۋ وي جەلىسىن تياناقتاندىرۇداعى جۇيەلى ورنالاسترۇ، ونان دا ماڭىزدىسى، شينجياڭنىڭ كەزەكتەگى جانە بولاشاق داموۇنداعى سۇ بايلىعى قاجەتتىنە ىشكەرىلەي نازار اۋدارىپ، شىندىقتى ئىس جۇزىنەن نزدەي وتىرىپ جالعان ۇزاق بولاشاقتىق جوسپار.

مۇنىڭ ىشىندە سۇ ۇنەمدەۋ ـــ شەشۇشى ئىتۇيىن، سۇ ساقتاۋ ـــ نەگىز.

شينجياڭنىڭ سۇ جاعدايىنان قاراغاندا، سۇ ۇنەمدەۋ ەڭ ماڭىزدى ئىرى ەڭ پايدالى، "سۇ حاۋىپسىزدىگىن قامتاماسىز ەتۇدىڭ ئىتۇبىرلى شعار جولى".

شينجياڭدا سۇ ۇنەمدەۋدەگى ەڭ ۇلكەن كوـ مەسكى كۇش اۋىل شارۇاشلىعندا. ساندى مالىمەتـ تەردە كورسەتىلۇىنشە، شينجياڭنىڭ اۋىل شارۇاشلىعنا پايدالانىلاتىن سۇى ەكونومىكالىق، قوغامدىق سۇدان پايدالانۇ جالپى مولشەرىنىڭ 91%تەن استامىن يەلەگەن، اۋىل شارۇاشلىعندا سۇ ۇنەمدەۋ سۇ ۇنەمدەۋ قىزمەتىنىڭ جالپى جاعدايىنا سايادى.

سۇ بايلىعىن باسقارۇدىڭ جاڭا ۇلگىسىندە اۋىل شارۇاشلىعنا پايدالانىلاتىن سۇدىڭ "قاينارىن اشۇ" مەن "اعىندى تەجەۋ" قاتار جۇرگىزىلدى. دالمە ـ ئىدال، جوغارى ئۇنىمدى ۇلەسترۇ ئىتپتى دە كوپ ەگىنجايدى سۇمەن قامتاماسىز ەتتى، ال سۇ ۇنەمدەۋ تەحنيكاسىنىڭ جوغارىلاۋى مەن ۇلگىسىنىڭ جالپىلاسترىلۇى ئىتپتى دە از سۇدىڭ ئىتپتى دە كوپ ەگىس داقىلدارىن نارلەندىرۇىنە مۇمكىندىك جاسادى.

اۋات اۋدانى اقسۇ وزەنى، ياركەن وزەنى، حوتان وزەنى سندى ئۇش وزەن توعىسقان جەر. اۋدان بوينشا ەگىن شارۇاشلىعنا پايدالانىلاتىن سۇ مولشەرى جالپى پايدالانىلعان سۇ مولشەرىنىڭ 98%تەن استامىن ۇستايدى. اۋداندىق پارتكومنىڭ شۇجيى جاڭ شياۋمەيڭ بىلاي دەپ تانىستىردى: اۋات اۋدانى "قامداۋ ارقىلى سۇرانىستى تۇراقتاندىرۇ" پرينسيبى بوينشا "10 كۇندىك جوسپاردى ايلىق مەڭگەرۇ، ايلىق جوسپاردى ماۋسىمدىق مەڭگەرۇ، ماۋسىمدىق جوسپاردى جىلدىق مەڭگەرۇ" سندى يكەمدى رەتتەۋ ـ مەڭگەرۇ، ورـ نالاسترۇ جوباسىن اتقارىپ، اكىمشىلىك قىستاقتارـ دى بىرلىك ەتىپ، "سۇارمالى جەردى، سۇدان پايـ دالانۇدىڭ جالپى مولشەرىن، سۇارۇ نورماسىن، سۇارۇ ۇاقىتىن" مەڭگەرۇ شارالارىن جاپپاي اتقارىپ، سۇ بايلىعىن دالمە ـ ئىدال ورنالاسترۇدى، عىلمي باسقارۇدى جۇزەگە اسىردى. سونىمەن بىرگە جوغارى ولشەمدى ەگنجاي قۇرىلىسىن نەـ گىزدىك ينجەنەريا ەتىپ، جينى ئىبىر ميلليون 245 مىڭ 800 مۇ جوغارى ئۇنىمدى سۇ ۇنەمدەپ سۇارۇ ەگىنجايىن قۇردى، اسىرەسە، "تۇقىم قۇرعاق كۇيدە ئىسكىرىلىپ، دىمقىل كۇيدە ئۇنىپ شعاتىن" ەگمىشىلىك تەحنيكاسىن اتقارىپ، "مۇ باـ سىنان ورتا ەسەپپەن 200 تەكشەمەترگە جۇىق سۇدى ۇنەمدەپ پايدالانۇدى" ىلگەرىلەتتى.

قازىر شينجياڭ 2023 ـ جىلعى جوغارى ولـ شەمدى ەگنجاي قۇرىلىسى مىندەتىن ئىساتتى ورىنداپ، 4 ميلليون 350 مىڭ مۇ جوغارى ولشەمـ دى ەگنجايدى جاڭادان قۇردى جانە جاڭالادى. ماكىت اۋدانى قۇمقۇسار اۋىلى تومەنگى حادىلىق قىستاعى پارتيا ياچەيكاسىنىڭ شۇجيى حۇاڭ يىڭجيە ەسەپتەپ كورىپ: "جوغارى ولشەمدى ەگنجايدا سۇ بايلىعى 70% ۇنەمدەلىپ، ئۇنىم مولشەرى 30% ارتتى"، ـ دەدى.

سۇ بايلىعىن "ۇنەمدەۋدى" جاقسى ىستەۋمەن بىرگە، "سۇ ساقتاۋ" ونىمدىلگى دە ۇزدىكسز كورنەكتىلەندى.

11 ـ ايدىك 20 ـ كۇننىڭ دەيىن، شينجياڭنىڭ بيىلعى سۇ قويمالارىنىڭ جالپى سۇ ساقتاۋ مولشەرى 15 ميلليارد 129 ميلليون تەكشەمەتر بولىپ، بىلتىرـ عى سايكەس مەزگىلدەگىدەن ئىبىر ميلليارد 187 ميلليون تەكشەمەتر ارتقان.

بۇكىل شينجياڭنىڭ جەر ـ جەرى سۇ بايلىعىن باسقارۇدىڭ جاڭا جاعدايىنا بەلسەنە ۇيلەسىپ، سۇ ساقتاۋدى سۇ بايلىعىن رەتتەۋ ـ مەڭگەرۇدىڭ نەگىزى ەتىپ، سۇ يگىلىگى ينجەنەريالارىنىڭ سۇ جەتكىزۇ، ساقتاۋ قابىلەتىن جانە سۇ قويمالارىنىڭ سۇ ساقتاۋ كومەسكى كۇشىن تولىق اشپ، ەڭ جوـ عارى شەكتە كوپ رەتتەپ، كوپ ساقتاپ، ساپالى ۇلەسترۇگە، سۇمەن عىلمي قامداۋعا شارت ـ جاعداي ازىرلەدى.

سونىمەن بىرگە بۇكىل شينجياڭ ەلەۋلى سۇ بايلىعىن ۇلەسترۇ ينجەنەريا جانە سۇ بايلىعىن جەتكىزۇ ـ ساقتاۋ قابىلەتى قۇرىلىسىن جۇيەلى ىلـ گەرىلەتتى، داشىشيا، يۇرۇڭقاش، ويانىز، قورعان سندى 4 كەلەلى سۇ يگىلىگى تورابى ينجەنەريا سىنـ دا شەشۇشى بۇىنداعى نسانا جۇزەگە اسىرىلدى.

قورعان سۇ يگىلىگى تورابى ينجەنەريا اقتاۋ اۋداننىڭ تاۋ قويناۋىنا ورنالاسقان، بيىل 4 ـ ايدىك سوڭعى شەننىدە سۇدى بوگەۋ ئىساتتى جۇـ زەگە اسىرىلپ، سالىنپ بولعاننان كەيىن، كۇسان وزەنىنىڭ سۇارمالى ئۇڭىرىنىڭ جىلدىق ورتاشا سۇمەن قامداۋ مولشەرى 69 ميلليون تەكشەمەتر ارتىپ، اۋىل شارۇاشلىعىن سۇارۇغا كەپىلدىك ەتۇ مولشەرى 40%تەن 75%كە جوغارىلايدى. حوتان اۋداننىڭ ىشىندەگى يۇرۇڭقاش سۇ يگىلىگى تورا ـ بى ينجەنەريا جەدەل سالىنۇدا، سالىنپ بولعاندىقتان كەيىن، ئىر جىلى تارىم وزەنىنىڭ تومەنگى اعا ـ رىنا 900 ميلليون تەكشەمەتر ەكولوگيالىق سۇ جىبە ـ رىپ، ئىبىر ميلليون 260 مىڭ مۇ ەگىنجايدى سۇارۇغا كەپىلدىك ەتۇگە بولادى.

"ئىتورت ولشەمدى" كۇش سالا جۇرگىزىپ، جابىلا يگەرىپ، بىرگە باسقارىپ، شينجياڭنىڭ سۇ بەت ـ بەينەسىن شىت جاڭا بەينەگە ەنگىزدى.

بيىل اۋتونومىيالى رايون سۇ ۇنەمدەۋ، سۇ ساقتاۋ، سۇ جەتكىزۇ نەگىزىندە، سۇ مولايتۇ سندى ماڭىزدى بۇىندى تولقتادى. شينجياڭنىڭ كەڭىستىكتەگى بۇلت سۇ بايلىعىن اشۇ كومەسكى كۇشىنىڭ زور بولۇى سياقتى ئىس جۇزىندىك جاعدايىنا مەڭزەس، جاساندى جولمەن سۇ مولايتۇ جوـ نىندە لايىقتى زەرتتەۋ جۇرگىزىپ جانە ونى ىلگەـ رىلەتىپ، سۇ بايلىعىن تولقتىرۇدىڭ جاڭا ئورىسىن اشپ، شينجياڭنىڭ كۇن سايىن ەگجەي ـ تەگجەيلىلەنگەن "كولشكتەرىنە" تاعى دا سۇ قوستى.

سۇدىڭ نارلەندىرۇى

ـــ سۇدىڭ سونشالىقتى تۇنىق بولۇى اعىن سۇ كەلگەندىگىنەن

اۋتونومىيالى رايوندىق سۇ يگىلىگى مەڭگەرمەسىنىڭ ورىنباسار باستىعى اسقار وشۇر بىلاي دەپ تانىستىردى: بيىل شينجياڭ ىشكى قۇرلىقتىق وزەننىڭ ئىس جۇزىندىك جاعدايى مەن سۇ قاينارى مول بولۇ سندى ئىتىمدى ورايىن تياناق ەتىپ، تۇتاس جىلدا 61 ميلليارد 970 ميلليون تەكشەمەتر سۇمەن قامداۋ جوسپارىن جاسادى. مۇنىڭ ىشىندە مىناداي ئىبىر ايقىن وزگەرىس قامتىلعان: شينجياڭنىڭ اسلىگى ئىر جىلعى 56 ميلليارد 300 ميلليون تەكشەمەترلىك سۇ ىستەتۇ جالپى مولشەرىن تىزگىندەۋ كورسەتكىشىنىڭ "جوغارى شەگى" بيىل سۇمەن قامداۋدى قامتاماسىز ەتۇدىڭ تومەنگى شەك مىندەتىنە اينالدى، ارتىق جىبەرىلگەن سۇ يكەمدى ۇلەسترىلگەن سۇ مولشەرى رەتىندە ۇلەسترىلدى.

ئىبىر شارانىڭ وزگەرۇى الۇان بەينەگە ەنگىزدى.

11 ـ ايدىك 30 ـ كۇننە دەيىن، بۇكىل رايون بيىل جينى 60 ميلليارد 958 ميلليون تەكشەمەتر سۇمەن قامداپ، جوسپارداعى سۇمەن قامداۋ مولشەرىنىڭ 98%ىن ورىندادى.

"جەر بەتى سۇىن جوغارى ونىمدىلىكپەن پايدالانۇ، جەر استى سۇىن قاتاڭ باسقارۇ ـ مەڭگەرۇ، ەكولوگيالىق سۇدى ئۇنىمدى قامتاماسىز ەتۇ" پرينسيبىنىڭ جەتەكشىلىگىندە، سۇ بايلىعىنىڭ شينجياڭنىڭ وندىرىسىنە، تۇرمىسىنا، ەكولوگياسىنا كوپ ئىتۇرلى تيىمدىلگى ۇزدىكسز كورنەكتىلەندى.

بيىل شينجياڭ استىق ئۇندىرىس قۇاتىن جوغارىلاتۇ ارەكەت جوسپارىن اتقارىپ، تىڭنان 4 ميلليون 800 مىڭ مۇ جەرگە استىق ەگىپ، استقتىڭ ئۇنىم مولشەرىن بىلتىرعدان 2 ميلليون تونىا ارتتىرىپ، 20 ميلليون تونىا اينالاسىنا جەتكىزۇگە كۇش سالادى.

بۇل نىسانانى جۇزەگە اسىرۇداعى ەڭ شەشۇشى فاكتور ـــ سۇ.

كۇزگى جيىن ـ تەرىن قىزمەتىنىڭ ياقتاۋىنا بىلەسە، شينجياڭنىڭ استقتان مول ئۇنىم الۇى الدەقاشان تۇراقتاندى، تۇتاس شينجياڭنىڭ بيىلعى استىق ئۇنىم مولشەرىنىڭ 20 ميلليون تونناداى اسۇىنا ەش كۇمان قالمادى.

بۇل ـــ شينجياڭنىڭ جۇيەلى، عىلمي تۇردە سۇدى تىزگىندەۋىنىڭ، سۇدى باسقارۇىنىڭ ەڭ بەلسەندى تابىستارىنىڭ ئىبىرى.

"بىلتىردان باستاپ، سۇ تاپشى بولۇ جاعدايى وڭالدى، بيىل سۇدان الاڭداپ كورمەدىك"، ـ دەدى ياركەن اۋدانى ەلشىحۇ قالاشعى قاراباق قىستاعىنىڭ تۇرعىنى ابدىكەرىم ماەمەت.

11 ـ ايدىك 20 ـ كۇننە دەيىن، بيىل تۇتاس رايوننىڭ سۇارۇغا پايدالانۇعا جىبەرگەن سۇى 52 ميلليارد 990 ميلليون تەكشەمەتر بولىپ، بىلتىرعى سايكەس مەزگىلدەگىدەن ئىبىر ميلليارد 80 ميلليون تەكشەمەتر كوپ جىبەرىلگەن، مۇنىڭ ىشىندە استىق داقىلدارىنا جىبەرىلگەن سۇ مولشەرى بىلتىرعى سايكەس مەزگىلدەگىدەن 797 ميلليون تەكشەمەتر كوپ بولعان. جەر ـ جەر تىڭنان ارتقان استىق ەگىلگەن اۋماقتىڭ سۇارۇغا پايدالاناتىن سۇىن باتىل قامتاماسىز ەتىپ، سۇارۇغا تيىستىلەرىن مۇمكىندىكتىڭ بارىنشا سۇارىپ، قامداۋعا تيىستىلەرىن مۇمكىندىكتىڭ بارىنشا قامداپ، قامتاماسىز ەتۇگە تيىستىلەرىن مۇمكىندىكتىڭ بارىنشا قامتاماسىز ەتىپ، شينجياڭنىڭ "مەملەكەتتىڭ استىق حاۋىپسىزدىگىن قامتاماسىز ەتۇگە كوپتەپ ۇلەس قوسۇ" ورنالاسترۇىنا، تالابىنا پارەمندى تىرەك ازىرلەدى.

تۇتاس شينجياڭ تۇرمىستا، وندىرىستە، ەكولوگياداۋ پايدالانىلاتىن سۇدى عىلمي، ئىبىر تۇتاس جوسپارلادى، سۇ مەن ەكولوگياڭنىڭ قاتىناسىندا دا جاڭا وزگەرىستەر تۇىلدى.

عىلمي، ەگجەي ـ تەگجەيلى ۇستانىم ەكولوگيالىق سۇ پايدالانۇعا جەتەكشىلىك ەتتى، ياعني شامادان تىس اسىرمادى، كەمەيتپەدى، ئىس جۇزىندىكتى شعار ئىتۇين ەتىپ، سول جەردىڭ جاعدايىنا قاراي ىستەدى، سۇ اناعۇرلىم دالمە ـ ئىدال، ەگجەي ـ تەگجەيلى تاسىلدە بايتاق دالانى نارلەندىردى.

2000 ـ جىلدان باستالعان تارىم وزەنىنىڭ تومەنگى اعارىنا ەكولوگيالىق سۇ جىبەرۇ قىزمەتى وڭىرلىك ەكولوگياڭنىڭ ناشارلاۋىن اۋىزدىقتاۋدا، ەكولوگيالىق ورتانى جاقسارتۇدا ماڭىزدى رول اتقاردى. ال بۇگىنگى كۇنى تاعى ۇقساس سۇ جىبەرىلدى، الايدا ىشكى بولىكتە كەلەلى وزگەرىستەر تۇىلدى. "كورىنىس ۇقساس، ئىبراق سياتىندا ئىتۇبىرلى پارىق بار"، ـ دەدى تارىم وزەنى الابىن باسقارۇ مەكەمەسىنىڭ ورىنباسار باستىعى ۋاڭ فۇيۇۇك.

ۋاڭ فۇيۇۇك بىلاي دەپ تانىستىردى: بيىل 8 ـ ايدىك باسىندا باستالعان 24 ـ رەتكى 2 ـ كەزەڭدەگى ەكولوگيالىق سۇ جىبەرۇدە سۇدىڭ جالپى مولشەرى قاتاڭ مەڭگەرىلدى، سۇ وزەن قۇيعاندارىنا، كولدەرگە جىبەرىلمەي، ەكولوگيالىق سۇدىڭ ئىبارى وزەننىڭ ەكى جاعالاۋىندا وسىمدىك جاملعىسىن سۇارۇغا پايدالانىلدى. ئىرقايىسى وڭىرگە قاجەتتى سۇ مولشەرىن دالمە ـ ئىدال ەسەپتەۋ ارقىلى كوپ ساتىعا بولىنگەن، اعىن مولشەرى از، ۇزاق ۋاقىت سۇ جىبەرۇ سندى "كىشكەنە قادامەمەن بايتاۋ جۇگىرۇ" ئىتاسلى بوينشا جاعالاۋداعى ەكولوگيالىق وسىمدىك جاملعىلارىنىڭ "ئىشولىن باسۇ" ەڭ زور دارەجەدە جۇزەگە اسىرىلدى.

شينجياڭنىڭ ەڭ سولتۇستىك بولىگىندەگى ەرتىس وزەنىندە سۇ ىركىپ سۇارۇ بوينشا ەكولوگيالىق سۇ جىبەرۇ اتقارىلدى، سونىمەن بىرگە ئىتپتى دە عىلمي، دالمە ـ ئىدال رەتتەۋ ئىتاسلىن قولدانىپ، تومەنگى اعارداعى جاسىل ئىدالزدىڭ ومىرشەڭدىگىن ئىتپتى دە قاۋلاتا ئىتۇستى.

بيىل سۇ يگىلىگى تاراۋلارى باستى وزەندەردىڭ، كولدەردىڭ ەكولوگيالىق نەگىزگى سۇ مولشەرى مەن كولدەردىڭ ەڭ تومەنگى سۇ دەڭگەيىن قامتاماسىز ەتۇ جوباسىن اقىلداسىپ بەلگىلەدى، باستى وزەندەردەن تىس، تاعى ۇلىڭگىر كولىنە، جىلى كولگە، ايىرىق كولگە، بارىكول كولىنە، ەبنۇر كولىنە، باعراش كولىنە ەكولوگيالىق سۇ تولقتادى، وزەن ـ كولدەردىڭ ەكولوگياسى ۇزدىكسز جاقساردى.

ادام مەن سۇدىڭ، جەر مەن سۇدىڭ، داموۇ مەن سۇدىڭ جاراسىمدىلعىن جۇزەگە اسىرۇ ماڭگى نزدەنىس جاساۋدى قاجەت ەتەدى. كوز الدا، سۇ شىت جاڭا بەينەمەن وسناۋ بايتاق جەرگە جاڭا لەپ ۇستەپ وتىر. قىستى، كوكتەمدى باستان كەشىپ، بارعان سايىن كورىكتەنە تۇسكەن شينجياڭدى ۇزدىكسز نارلەندىرۇدە.

(باسى 1 ـ بەتتە)

ساڭ گو ـ ۇي جولداستىڭ ناۋقاسى اۋىرلاعان كەزدە جانە قايتىس بولعاننان كەيىن، شي جينپيڭ، لي چياڭ، جاۋ لىجي، ۋاڭ حۇنيڭ، ساي چي، ديڭ شۇەشياڭ، لي شي، حان جىڭ، حۇ جينتاۋ قاتارلى جولداستار شياحاناعا بارىپ كوـ ڭىلىن سۇرادى نەمەسە ئىتۇرلى فورمالارمەن ساڭ گو ـ ۇي جولداستىڭ قايتىس بولعاندىعىنا قايعىلى ازا ئىبلدىردى ئىرى ونىڭ تۇىس ـ تۇعاندارىنان شنايى حال سۇرادى.

12 ـ ايدىك 11 ـ كۇنى تۇستەن بۇرىن باـ باۋشان توڭكەرىستىك قۇربانداىر قابىرستانىنىڭ زالى قايعىلى جىم ـ جىرت كۇيگە شومپ، قايـ عىلى مۇزىكا باياۋ تولقپ تۇردى. زالدىڭ تو ـ رىنە «ساڭ گو ـ ۇي جولداسقا قايعىلى ازا بىلـ دىرەمىز» دەگەن اق ئىتۇستى جازۇ جازىلعان قارا كەرمە تۇ ىلىنگەن، كەرمە تۇدىڭ استىنا ساڭ گو ـ ۇي جولداستىڭ سۇرەتى قويىلعان. ساڭ گو ـ ۇي جولداستىڭ سۇيەگى گۇل شوقـ تارىمەن جانە ارشالارمەن قورشالعان.

تۇستەن بۇرىن ساعات 9دان 30 مينۇت مولشەرىندە شي جينپيڭ، لي چياڭ، جاۋ لىجي، ۋاڭ حۇنيڭ، ساي چي، ديڭ شۇەشياڭ، لي شي، حان جىڭ قاتارلىلار ازالى مۇزىكا ئۇنى ىشىندە ساڭ گو ـ ۇي جولداستىڭ سۇيەگىنىڭ الدىنا باياۋ كەلىپ، اسا قايعىلى بەينەدە ئۇنسز تۇرەگەپ تۇرىپ ازا ئىبلدىرىپ، ساڭ گو ـ ۇي جولداستىڭ سۇيەگىنە 3 مارتە تاعزىم ەتتى ئىرى ساڭ گو ـ ۇي جولداستىڭ تۇىس ـ تۇعاندارىمەن ئىبىر ـ بىردەن قول الىسىپ، ولاردان حال سۇرادى.

پارتيا مەن مەملەكەتتىڭ قاتىستى باسشى جولداستارى سۇيەكپەن قوشتاسۇعا باردى نەـ مەسە ئىتۇرلى تاسىلدەرمەن ازا ئىبلدىردى. ورتالىق پەن مەملەكەت ورگاندارىنىڭ قاتىسـ تى تاراۋلارىنداعى جاۋاپتى جولداستار، ساڭ گو ـ ۇي جولداستىڭ كوزى تىرىسىندەـ گى دوستارى جانە اۋىلداستارىنىڭ ۋاكىلدەرى دە سۇيەكپەن قوشتاستى.

(باسى 1 ـ بەتتە)

بيىل جىل باسىنان بەرى، اۋتونومىيالى رايون كاسپورىنداردىڭ ئىزىن باعالاۋ، 3 ـ جاق ساراپتاۋ، جەر ـ جەر كورسەتۇ، ماتەريالـ دارىدى تەكسەرۇ، سول جەردىڭ وزىندە ۇلگى الىپ تەكسەرۇ جانە قوغامدا اشىق جارىيالاۋ سياقتى تارتىپتەرگە ساي، جاسىل كەن تاڭداۋ قىزمەتىن ۇدايىلاندىرىپ وردستەتتى. اۋتونومىـ لى رايون دارەجەلى جاسىل كەن قۇرىلىسىن باسقارۇ جۇيەسى كۇن سايىن كەمەلدەنىپ، كەن كاسپورىنداردىڭ جاسىل كەن اشۇ بەلسەندىلـ گى اناعۇرلىم جوغارىلاپ، كەن رايونى ورتاسـ ـنىڭ دەڭگەيى بارىنشا جوغارىلاپ، وزىق تەحنيكا، تەحنولوگيا جانە جابدىق ۇزدىكسز جاڭالانىپ، ئىوندىرىس ونىمدىلگى، بايلىقتان جان ـ جاقتى پايدالانۇ مولشەرى، سونداي ـ اق ەنەرگيا ۇنەمدەپ، جۇمسالمدى ازايتۇ دەڭگەـ يى ۇزدىكسز جوغارىلادى.

قازىرگە دەيىن شينجياڭدا جاسىل كەننىڭ جالپى سانى 111گە جەتتى، مۇنىڭ ىشىندە مەملەـ كەت دارەجەلى 61 كەن، اۋتونومىيالى رايون دارەـ جەلى 50 كەن بار، بۇل بۇكىل شينجياڭداعى وندىرىستىك ئىرى، ورتاشا كەندەر سالىسترماسىنىڭ 18%ىن ۇستايدى. تاعى 10 كەننىڭ ئىتىنىش ماـ تەريالى تەكسەرىلۇ ۇستىندە، الدا ناقتى ۇلگى الىپ تەكسەرۇ كەزەڭىنە وتەدى.

2024 ـ جىلى اۋتونومىيالى رايوندىق جارا ـ تىلىستىق بايلىق مەڭگەرمەسى اۋتونومىيالى رايون دارەجەلى جاسىل كەن تاڭداۋ قىزمەـ تىن ۇدايىلاندىرىپ وردستەتىپ، جاسىل كەن قۇرىلىسىن ۇزدىكسز ىلگەرىلەتىپ، توقتاممەن تەجەۋ جانە ساياساتتىق ىنتالاندىرۇ تاسىلىنەن تولىق پايدالانىپ، جاسىل كەندەردى قولداۋ ساياساتىن تياناقتاندىرۇـ دى زەرتتەپ، كەن كاسپورىنداردىڭ بەلـ سەندىلگىن تولىق جۇمىلدىرىپ، جاسىل كەن ولشەمىنە جەتكەن كەندەردى دەر كەـ زىندە اۋتونومىيالى رايوننىڭ جاسىل كەن تىزىمىنە ەنگىزىپ، بۇكىل ەلدەگى جاسىل كەندەر تىزىمىنە شينجياڭنىڭ تاڭداۋلى جاسىل كەندەرىن بەلسەنە تانىستىرادى.